

Činnost orientačního důstojníka.

(Příspěvek k diskusi o článku „Lehký děl. oddíl za přibližovacího pochodu a zjednání dotyku“. DR. 1931, čís. 5 a 6.)

Nadporučík Jan Kysilka v svém článku „Určení viditelných a skrytých prostorů“ (DR. 1931 č. 5) v druhém odstavci píše: „Zpravodajské orgány velitelů dělostřelectva musí býti vždy s to říci, kdo který cíl může pozorovati. Orientační důstojník musí v čas potřeby udati ihned, která pozorovatelná zaměřovací (pro řízení palby) má rozhled na žádanou krajinu, nebo s kterého bodu lze nahlédnouti do skrytého prostoru (D-V-1a). Pořídí pro velitele oddílu, a je-li třeba, i pro baterie mapu viditelných a skrytých prostorů (D VI-4).“

Služební předpis D-V-1a na str. 31, posl. odst. stanoví: „Panorámatický náčrt... zdokonaluje se od zběžného náčrtu, který zhotovil orientační důstojník při předběžné a všeobecné obhlídce pozorovatelných...“

Autor úplně správně vystihl důležitost určení skrytých prostorů a v svém článku správně citoval místa služebních předpisů, pojednávající o této látce. V předešlém odstavci cituji ustanovení předpisu, dotýkající se také činnosti orientačního důstojníka.

Podle uvedených citátů z různých předpisů vidíme, že orientační důstojník:

1. provádí průzkum pozorovatelů a zhotovuje panorámatický náčrt,
2. pořizuje pro velitele oddílu, a je-li třeba, i pro baterie mapu viditelných a skrytých prostorů,
3. podle služebního předpisu D-VI-4, čl. 173 zhotovuje i mapu hluchých prostorů,
4. v souvislosti s 2. a 3. také hlásí veliteli oddílu, z které pozorovatelný je vidět do kterého prostoru a kam která baterie může střeliti.

Pokusím se dokázat, že orientační důstojník všechny tyto práce konati nemůže jako své normální práce, protože na ně prostě nemá času. Nechci tvrditi, že by tyto práce nemohl vůbec konati. Konati je může, ovšem jen tehdy, ukončil-li již své normální práce nebo nemůže-li je z jakéhokoli důvodu konati.

Nutno si uvědomiti, jaká je normální práce orientačního důstojníka. Orientační důstojník je orgán velitele oddílu a připravuje topograficky střelbu celého oddílu, t. j.:

1. zřizuje deklinační stanici (není-li již zřízena děl. pozorovací baterií nebo topografickým oddělením),
2. určuje jeden nebo více základních bodů pro oddíl, a nejsou-li baterie vybaveny vhodnými přístroji, určuje i souřadnice řídicích děl baterií;
3. určuje základní směr pro oddíl;
4. určuje souřadnice pozorovatelů;
5. výjimečně i souřadnice cílů.

Uvedené pořadí prací orientačního důstojníka je ve většině případů zároveň i pořadím naléhavosti těchto prací.

Aby orientační důstojník byl s těmito pracemi včas hotov, musí je začít během provádění průzkumu palebných postavení a pozorovatelů; zúčastní se tedy průzkumu, provádí jej však již vzhledem na potřebu své práce; pověřuje pak vlastním vyhledáváním pozorovatelů a palebných postavení jednotlivých baterií, hlídky patračů, jimž zpravidla dočasně velí a jejichž práci kontroluje a přezkřuje. Orientační důstojník může pracovat buď na základě plánu nebo na základě seznamu souřadnic. V obou případech, než započne vlastní topografickou práci, musí: vybrati si pro svou práci buď v plánu nebo v seznamu souřadnic body, vyhovující pro topografické práce svou polohou v terénu (jejich vzájemné umístění a vzdálenost); tyto body správně a přesně identifikovati; alespoň některé bude nucen signalisovati (vytyčovací praporkem). K tomu ovšem musí znáti alespoň přibližnou polohu palebných postavení baterií, aby jeho topografické práce nebyly začaty předčasně v nesprávném prostoru, a proto musí nejdříve skončiti povšechný průzkum těchto postavení.

Tato práce, vlastně příprava na topografické práce, bude obyčejně trvati aspoň stejnou dobu jako podrobné vyhledání a vytyčení palebných postavení a pozorovatelů patračů. Zaujímá-li baterie palebná postavení ihned po provedení průzkumu — to bude velmi často — bude orientační důstojník vlastní topografickou práci začínati obyčejně asi v době, kdy baterie zaujímají palebná postavení a velitelé baterií (velitel oddílu) obsazují pozorovatelný.

Jak dlouho bude trvati orientačnímu důstojníku práce v prostoru palebných postavení? Podle různých okolností různě dlouho. V přehledném terénu, bude-li k dispozici dosti pevných bodů, tvořících základ jeho práce (3—4 na 1 km²) a bude-li oddíl umístěn na malém prostoru, bude hotov poměrně brzy, snad za 15 až 30 minut; bude-li však pevných bodů málo, terén nepřehledný a oddíl hodně rozčleněn, takže bude nucen provést si sám zhuštění bodů, nebo určovati větší počet základních bodů, bude jeho práce trvati třeba i několik hodin. Mimo to si třeba uvědomiti, že jakmile je dostatek času a je pravděpodobné, že oddíl zůstane delší dobu v daných palebných postaveních, nutno provést celé vyměřování znovu přesněji, protože ve většině případů orientační důstojník první práce provede jen deklinovaným přístrojem, aby je mohl rychle ukončiti, a přesnost této práce je ovšem malá (5 až 10 dílců podle okolností); toto „nové vyměřování“ bude však již trvati vždy delší dobu.

Jak vidět, je orientační důstojník zaměstnán svou topografickou prací plně od začátku provádění průzkumu až po určitou dobu po zaujetí

palebných postavení a obsazení pozorovatelů, delší nebo kratší podle okolností.

Orientační důstojník sám nemůže tedy často prováděti průzkum pozorovatelů a zejména pořizovati panoramatický náčrt, poněvadž k tomu nemá času.

Součástí event. pokračováním prvního průzkumu pozorovatelů je zjištění neviditelných prostorů. Koho zajímají neviditelné prostory? Neviditelné prostory zajímají velitele baterií, a to jen určitou krátkou dobu po zaujetí bojové sestavy (obsazení palebných postavení a pozorovatelů). Tyto prostory musí každá baterie ihned zjišťovati v celém pásmu působnosti oddílu (hlavním i vedlejším), zakresliti do mapy (plánu) nebo na průsvitku a co nejdříve odeslati veliteli oddílu. Dokud velitel oddílu nemá možnost na základě těchto hlášení baterií organisovati sám pozorování, je povinností každé baterie, aby si toto pozorování zajistila vlastními prostředky v svém hlavním i vedlejším pásmu působnosti.

Jakmile velitel oddílu zjistí možnosti pozorování z normálních pozorovatelů oddílu i baterií, vyšle pomocné pozorovatele na taková místa, se kterých je viděti do zjištěných neviditelných prostorů; tyto pozorovatele pak pracují pro všechny baterie oddílu i pro velitele oddílu.

Orientační důstojník nemůže tedy pořizovati mapu viditelných a skrytých prostorů, protože v době, kdy je nutno pořizovati tuto mapu, pracuje v prostoru palebných postavení o zjišťování bodů a směrů.

Obdobně je tomu i s mapou hluchých prostorů. I ty nutno zjistit co nejdříve. Je sice pravda, že se u našich děl s malou poměrně počáteční rychlostí v mírně zvlněném terénu bez příkrých srázů hluché prostory vyskytují ne příliš často. Mimo to naše děla skýtají výhodu, že použitím částečných náplní možno hluché prostory vyloučiti buď úplně anebo je aspoň velmi značně zmenšiti. Střelba částečnými náplněmi je však velmi často (při střelbě na živé cíle) ne hospodárná, zvláště střelba časovanými g-šrapnely částečnou náplní pozbývá velmi značně své účinnosti i v tom případě, je-li jinak dobře přizpůsobena cíli a dobře prováděna; proto se jí podle možnosti vždy varujeme. Je to také jediný důvod, proč v normálním terénu zjišťujeme hluché prostory pro střelbu normální náplní. Nutno je zjistiti vždy hned, jakmile je k tomu čas, a to pro každou baterii v celém hlavním i vedlejším pásmu působnosti celého oddílu. Podle takto zjištěných hluchých prostorů určuje pak velitel oddílu střelecké úkoly (udává pásma činnosti) bateriím. Za určitých okolností může vznik hluchých prostorů vésti k přemístění buď některé baterie nebo i celého oddílu. Zkušební důstojník může však podle plánu (mapy) zhruba odhadnouti, vzniknou-li vůbec hluché prostory a jak velké, a vhodným umístěním baterií je předem vyloučiti, nebo aspoň značně zmenšiti. Jde-li o terén velmi členitý, zasahuje do řešení této otázky často i velitel skupiny tím, že nařídí vhodné rozčlenění celé skupiny nebo podle možností střelby určuje oddílům úkoly (pásma působnosti).

Zjištění hluchých prostorů nutno provésti pro každou baterii co nejdříve, neboť podle výsledku tohoto zjištění určují představení podřízeným úkoly; není tedy možno tuto práci požadovati od orientačního důstojníka, kterému by pro všechny baterie oddílu trvala poměrně dlouho a zadržela by ho od jeho vlastních prací topografických.

Zjišťování hluchých i neviditelných prostorů musí nezbytně prováděti orgány baterií současně u celého oddílu, jinak přijdou výsledky pozdě. Poříditi sumář těchto prací náleží orgánu velitele oddílu; velitel oddílu

— má-li skutečně svým bateriím veleti — musí mít jak hluché, tak i neviditelné prostory „v hlavě“ (nebo musí vědět sám, kdo kam vidí nebo kdo může kam střílet), je to věc eminentně velitelská. Podmínky střelby není možno zjišťovati teprve tehdy, až je třeba provádět účinnou střelbu, neboť jsou částí přípravy střelby. Tím padá i povinnost orientačního důstojníka, co se týká skrytých prostorů, uvedená v předpise D-V-1a.

Snad jen citovanými předpisy možno si vysvětliti, proč ve většině případů je nesprávně disponováno orientačním důstojníkem. Podle těchto předpisů se mu určují práce, které nemají většinou nic společného s topografickými pracemi orientačního důstojníka, pro něž byl vlastně jeho úřad zřízen. K nesprávnému užití orientačního důstojníka vede jistě také nedostatek plánů nebo pevných bodů se známými souřadnicemi.

Určitou část viny má i nynější „úsporná“ organizace velitelství dělostřeleckých, jež nepodporuje velitele oddílů v provádění zásad vytčených našimi hlavními předpisy: Naukou o střelbě dělostřelectva a Polním řádem. Velitel oddílů je nucen stále improvizovati, neboť nemá vlastních pátracích orgánů, jejichž úkoly pověřuje proto svůj topografický orgán, t. j. orientačního důstojníka. Když vezme bateriím hlídky patračů, kdo bude pracovati pro baterie? Nechá-li jim je, kdo bude pracovati pro oddíl, je-li hlídka patračů v zásadě nedělitelná? Tato nesrovnalost se odráží i ve výcviku nynějších patračů z řad mužstva; tento výcvik je skoro vesměs prezírá, neboť je poukazováno na to, že hlídce patračů velí důstojník, který provede sám všechny potřebné práce. Ve skutečnosti tomu však tak nebude.

Otázku organizace baterií a velitelství oddílů bude nutno řešiti souběžně s vypracováním předpisu pro službu oddílů v poli, který nám dosud schází a jehož potřeba se pocituje velmi silně.

Nechci tvrditi, že by snad orientační důstojník nemohl v některých případech provádět průzkum palebných postavení nebo pozorovatelem anebo zjišťovati hluché a neviditelné prostory, zkrátka, že by nemohl provádět jakékoli práce, potřebné u oddílů v poli. Bude je provádět právě tak jako na př. někdy velitel baterie bude nucen provést si sám topografické práce, nebo styčný důstojník řídit střelbu atd.; v každém případě však první a hlavní povinnosti orientačního důstojníka bude provádět topografické práce pro přípravu střelby a teprve, až s nimi bude hotov, anebo nemůže-li je z jakéhokoli důvodu provádět vůbec, může ho býti použito k jakýmkoli pracím nebo službám jiným. Je nutno, abychom si to dobře uvědomili a podle toho také jak s orientačním důstojníkem, tak i s ostatními orgány disponovali.

Přistupme nyní ke konkrétnímu případu.

Nevhodné užití orientačního důstojníka se objevuje v článku VR. 1931, čís. 11—12 (Děl. rozhl. čís. 6): „Lehký děl: oddíl za přibližovacího pochodu a zjednání dotyku“, kde na straně 1312 za b) uděluje vel. oddílů orientačnímu důstojníku ve 4 hod. 30 min. rozkaz: Vyhledejte oddílovou pozorovatelnu Vypracujte s této pozorovatelny panoramatický náčrt. Na straně 1315, řádek 4—8 shora: V 6 hod. 15 min. je také 6. baterie v palebném postavení Velitel oddílů nařídí 6. baterii, aby si několika ranami řídícího děla na cíle, postřelované již 5. baterií, zkontrolovala prvky střelby převzaté od této baterie.

Tedy: Orientační důstojník po 4 hod. 30 min. začal provádět průzkum pozorovatelny, když ji našel, pracoval o panoramatickém náčrtku. V 6 hod. 15 min. přebírá 6. baterie prvky od 5. baterie. Jak je přejímá?

Kdo zjistil rozstupy a vzdálenosti mezi bateriemi? Bylo zajištěno, aby baterie oddílů byly postaveny rovnoběžně?*)

Teprve po rovnoběžném postavení baterií, po zjištění rozstupů a vzdáleností mezi bateriemi a jejich grafickém vyhodnocení na měřickém stolku v přijatelném měřítku (aspoň 1:20.000) je prakticky dána možnost a výhoda využití prvků získaných jednou baterií ostatními bateriemi oddílu.

Nevykoná-li se tato práce, nebudou obvykle převzaté prvky přesnější než prvky získané pečlivou povšechnou přípravou pomocí speciální mapy. Také srovnání baterií oddílů v dostřelu nemá v tomto případě důležitou úlohu.

Výhodnější řešení vzhledem na budoucí střelbu oddílu by bylo: Průzkum pozorovatelný velitele oddílu a panoramatický náčrt z této pozorovatelný může provést pátrací hlídka 4. baterie, která dosud nedostala žádný úkol. Hlídka patračů 5. baterie nepotřebuje velitel oddílu při průzkumu, protože jej provádí sám s veliteli 4. a 5. baterie a celými družinami, tedy by jí mohlo též být využito k průzkumu pozorovatel. Velitel 6. baterie, jakmile byl za svítání hotov s průzkumem palebných postavení jv. od Bohuslávky, může také bez nesnázi postrádati hlídku patračů. Vidíme, že velitel oddílu mohl k průzkumu pozorovatel využití hlídky patračů 4. baterie, která dosud nebyla vůbec zaměstnána, a při určité organisaci práce všech orgánů, dokonce i hlídky patračů 5. i 6. baterie.

Jak bylo možno výhodněji využít orientačního důstojníka k přípravě střelby oddílu? Po všeobecné obhlídce palebných postavení 4. a 5. baterie v prostoru jv. od Loutschky udělí velitel oddílu rozkaz orient. důstojníku: „Palebná postavení 4. a 5. baterie jsou tam (ukáže v terénu). 6. baterie po přemístění zaujme palebné postavení mezi nimi. Zaměřte baterie rovnoběžně, směrník (třeba) 1.500. Zjistěte relativní rozmístění baterií. Z těchto palebných postavení bude oddíl střílet (na příklad) až po čáru Hrabůvka—Drahotuš“. Je záhodno toto poslední udání orientačnímu důstojníku, aby věděl, v jakém měřítku musí provést svou práci. Orientační důstojník může tuto práci provést třeba způsobem popsaným ve VR. 1931, čís. 2, ve čl. špkt. Pinkasy. Teprve po vykonání této práce můžeme mluvit o využití prvků, zastřílených jednou baterií, ostatními bateriemi oddílu za předpokladu, že baterie jsou v oddílu srovnány v dostřelu. Přesnost takto převzatých prvků nebude valná, ale bude taková, že na jejich základě bude možno se spokojit jen kontrolou, a to hlavně směru, který je mnohem citlivější než dostřel. Neprovede-li se předběžně uvedená práce orientačního důstojníka, není možno mluvit ve velké většině případů o převzetí prvků a jejich kontrole střelbou, nýbrž o zastřílení.

Na konec ještě připomínám, že orientační důstojník nutně potřebuje vědět předem, že od něho bude požadována práce na měřickém stolku, jinak se pravděpodobně stane, že nebude mít přístroje včas po ruce. Podle dané situace jsou dvě možnosti, kde je povoz s přístroji orientačního důstojníka. Buď v bojovém trénu oddílu, což není pravděpodobné; nebo

*) Není-li možno pracovat pomocí souřadnicového systému, možno provést využití prvků, získaných střelbou jedné baterie, ostatními bateriemi oddílu mimo uvedené způsoby ještě způsoby jinými, na př.: zaměřením baterií na jeden hlavní bod anebo každé baterie oddílu v jakémkoli libovolném směru. V každém případě však zaměřením baterií musí být zajištěno s dostatečnou přesností a mimo to musí být ještě zajištěno, aby tento směr (směry) byl správně zakreslen na měřický stolek. — Nejsnážší a tím také i nejpřesnější je však způsob rovnoběžného postavení baterií.

spíše s povozy spojovací čtyry oddílu. Bude-li orientační důstojník posílati pro přístroje teprve tehdy, až obdrží od velitele oddílu rozkaz k provedení prací, nebude s nimi obyčejně včas hotov. V daném případě mohla se předpokládati potřeba práce orientačního důstojníka pro přípravu střelby od okamžiku, kdy byla slyšeti vpředu střelba a velitel oddílu se rozhodl pro umístění 4. a 5. baterie v prostoru jv. od Loutschka. Není-li orientační důstojník na tolik iniciativní, že by sám zařídil, aby měl nejnutnější přístroje po ruce, musí na to býti upozorněn svým představeným, t. j. velitelem oddílu.

Úloha velitele oddílu mezi jiným je příprava střelby podřízených baterií, a to nejen vlastní činností velitele oddílu, ale i orgánů velitele oddílu. Velitel oddílu je povinen v každé situaci starati se o přípravu střelby svých baterií, aby tím umožnil co nejrychlejší zahájení účinné střelby jak jednotlivých baterií, tak i celého oddílu, a to střelby skutečně účinné při nejmenší spotřebě střeliva. Je to úloha velmi důležitá, někdy i velmi obtížná, a nutno ji řešiti za různých okolností a podmínek různě; nutno ji však řešiti vždy.

Podplukovník J. Větrovec :

Poznámky k článku „Lehký dělostřelecký oddíl za přibližovacího pochodu a zjednání dotyku“.

(VR. 1931, čís. 10, 11 a 12.)

Dělostřeleckým oddílům I a II je dán všeobecný úkol (str. 1170) podporovati přidělenou pěchotu v ž d y asi p o l o v i n o u baterií. Bylo by dobře připomenout, aby se takto nedělila činnost dělostřelectva. Nehledě k tomu, že z technických a organických důvodů nelze tento požadavek doslova splnit, není to správné ani takticky. Na začátku postupu nebude nikdy třeba zasaditi tolik dělostřelectva jako později, kdy se přibližujeme stále více k nepříteli a kdy jeho vliv je stále patrnější. A to se musí také nějak vyjádřiti v požadavku pro činnost dělostřelectva.

Příprava styčného důstojníka (str. 1172): Náčrt vztažných bodů bude nejlépe kreslit v měřítku mapy bez zvětšování; je to kratší a jednodušší. Kreslí se obyčejně na průsvítce, na níž se zakreslí nejdříve několik orientačních bodů, potom hranice pásma a postupné cíle a na konec vztažné body. Těch nesmíme dělati mnoho, ztrácí se tím přehlednost. A volíme jen ty vztažné body, které jednak snadno najdeme na mapě, jednak snadno určíme i v terénu, a což je důležité a co zde bylo a často bývá přehlíženo, které vidíme s dělostřelecké pozorovatelný. Co je nám platno, udá-li nám styčný důstojník anebo pěchota z 1. sledu sebe krásnější cíl podle vztažného bodu, když jej s děl. pozorovatelný nevidíme?

Musí se tedy určování vztažných bodů díti vzhledem na dělostřelecké pozorovatelný. A protože je nemůžeme stanovit předem všechny podle mapy až ke konečnému cíli, nemůžeme ani dělat náčrt vztažných bodů pro celou akci najednou.

Styčný důstojník může si připraviti náčrt s hranicemi pásma, postupnými cíli a orientačními body a bude míti potom dosti času, aby s pozorovatelný velitele oddílu určil se souhlasem velitele oddílu několik